

Αρείου Πάγου: 1357/2001 Τμήμα Β1΄ Πολιτικό
Πηγή: ΕΕΔ 62/03 σελ. 788, Ελ. Δ/νη 2003 σελ. 762

ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΑΤΥΧΗΜΑ. ΠΑΡΑΒΑΣΗ ΟΡΩΝ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ

Εργατικό ατύχημα. Θεωρείται και ο θάνατος ή ο τραυματισμός του εργαζομένου. Ειδικότερες προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να συμβεί τούτο. Εργατικό ατύχημα οφειλόμενο σε μη τήρηση διατάξεων ισχυόντων νόμων κλπ. για τους όρους ασφαλείας των εργαζομένων. Οι ανωτέρω διατάξεις πρέπει να προβλέπουν ειδικώς τους όρους ασφαλείας, δηλ. να προσδιορίζουν τους όρους αυτούς, μνημονεύοντας και συγκεκριμένα μέτρα, μέσα και τρόπους για την επίτευξή τους και δεν αρκεί να επήλθε το ατύχημα από την τήρηση όρων που επιβάλλονται από την κοινή αντίληψη, τη γενική υποχρέωση προνοίας και την απαιτούμενη στις συναλλαγές επιμέλεια. Διατάξεις για τους όρους ασφαλείας των εργαζομένων σε πλοία και πλωτά ναυπηγήματα που εκτελούν ναυπηγικές και ναυπηγοεπισκευαστικές εργασίες. Περιέχει το π.δ. 70/1990. Για την επιδίκαση στον παθόντα ή στα συγγενικά του πρόσωπα εύλογης χρηματικής ικανοποίησης λόγω ηθικής βλάβης ή ψυχικής οδύνης αρκεί να συνετέλεσε στην επέλευση του ατυχήματος πταίσμα του εργοδότη ή των προστηθέντων του, δηλαδή οποιαδήποτε αμέλεια των ανωτέρω προσώπων και όχι ειδική αμέλεια του άρθρου 16 παρ. 1 του ν. 551/1915. περιστατικά

Κυριότερες διατάξεις: Ν. 551/1915 άρθρα 1, 2, 6 και 16 παρ. 1. Εις.Ν. Α.Κ. άρθρο 38α΄. Ν. 1568/1985 άρθρο 14 παρ. 2. Π.δ. 70/1990 άρθρα 2, 3, 34γ΄ και 36β΄. Α.Κ. άρθρα 914 και 932.

Πρόεδρος: ο αντιπρόεδρος, κ. Γεώργ. Βελλής

Εισηγητής: ο αρεοπαγίτης, κ. Θεόδ. Αποστολόπουλος

Δκηγόροι: οι κ.κ. Αλ. Μητρόπουλος, Γεώργ. Βλαδενίδης

Από τις διατάξεις του άρθρου 1 του Ν.551/1915 που κωδικοποιήθηκε με το Β.Δ. της 24-7/25-8-1920 και διατηρήθηκε σε ισχύ και μετά την εισαγωγή του ΑΚ (άρθρ.38 εδ.α΄ Εισ.Ν.ΑΚ), προκύπτει ότι εργατικό ατύχημα, δηλαδή ατύχημα από βίαιο συμβάν που επέρχεται σε εργάτη ή υπάλληλο των αναφερόμενων στο άρθρο 2 του άνω νόμου επιχειρήσεων, θεωρείται και ο θάνατος ή ο τραυματισμός του μισθωτού εξαιτίας έκτακτης και αιφνίδιας επενέργειας εξωτερικού αιτίου, άσχετου προς τη σύσταση του οργανισμού του παθόντος, αλλά συνδεδεμένου με την εργασία του, λόγω της εμφανίσεώς του κατά την εκτέλεση ή με αφορμή την εκτέλεση αυτής. Η τελευταία περίπτωση συντρέχει όταν το ατύχημα δεν αποτελεί την άμεση συνέπεια της εκτελέσεως της εργασίας, αλλά συνδέεται προς αυτή με σχέση αιτίου και αποτελέσματος, ως εκ του ότι, λόγω της εργασίας, δημιουργήθηκαν οι ιδιαίτερες εκείνες πραγματικές συνθήκες και περιστάσεις που ήταν αναγκαίες για την επέλευση του και οι οποίες δεν θα υπήρχαν χωρίς την εργασία (ΑΠ 1078/1985, 272/1979). Εξάλλου, κατά το άρθρο 16 του ανωτέρω νόμου, ο παθών από εργατικό ατύχημα του άρθρου 1 και σε περίπτωση θανάτου αυτού τα αναφερόμενα στο άρθρο 6 του ίδιου νόμου συγγενικά του πρόσωπα δικαιούνται να ζητήσουν πλήρη αποζημίωση κατά τις διατάξεις του κοινού αστικού δικαίου μόνον όταν το ατύχημα μπορεί να αποδοθεί σε δόλο του εργοδότη ή των προστηθέντων από αυτόν ή όταν επήλθε σε εργασία ή επιχείρηση, στην οποία δεν τηρήθηκαν οι διατάξεις ισχυόντων νόμων, διαταγμάτων ή κανονισμών για τους όρους ασφαλείας των εργαζομένων και εξαιτίας της μη τήσεως των διατάξεων αυτών. Στην τελευταία περίπτωση οι εν λόγω διατάξεις πρέπει να προβλέπουν ειδικώς τους όρους ασφαλείας των εργαζομένων, δηλαδή να προσδιορίζουν τους όρους αυτούς, μνημονεύοντας και συγκεκριμένα μέτρα, μέσα και τρόπους για την επίτευξή τους και δεν αρκεί να επήλθε το ατύχημα από τη μη τήρηση όρων που επιβάλλονται από την κοινή αντίληψη, την γενική υποχρέωση πρόνοιας (άρθρ.662 ΑΚ) και την απαιτούμενη στις συναλλαγές επιμέλεια, χωρίς να προβλέπονται από ειδική διάταξη νόμου (Ολ.ΑΠ 26/1995). Διατάξεις για τους όρους ασφάλειας των εργαζομένων σε πλοία και πλωτά ναυπηγήματα δεν περιέχει ο Κανονισμός περί μηχανοηλεκτρολογικών επιθεωρήσεων των πλοίων που εγκρίθηκε και τέθηκε σε εφαρμογή με το Β.Δ.639/1969. Ο Κανονισμός αυτός καθιερώνει τακτικές και έκτακτες επιθεωρήσεις των μηχανοηλεκτρικών εγκαταστάσεων όλων των πλοίων και πλωτών ναυπηγημάτων και ρυθμίζει τη διαδικασία διενέργειας αυτών, ώστε να διαπιστώνεται η διατήρηση των άνω εγκαταστάσεων σε καλή

κατάσταση και λειτουργία, δεν προβλέπει όμως συγκεκριμένους όρους ασφάλειας ειδικά για τους εργαζομένους στα πλοία. Αντιθέτως, ειδικές διατάξεις για την ασφάλεια των εργαζομένων σε ναυπηγικές και ναυπηγοεπισκευαστικές εργασίες περιέχει το Π.Δ. 70/1990 που εκδόθηκε κατ' εξουσιοδότηση των άρθρων 14 παρ.2 και 36 του Ν.1568/1985 ``Υγιεινή και ασφάλεια των εργαζομένων`` και καθορίζει τις υποχρεώσεις των προσώπων που εμπλέκονται στην εκτέλεση κάθε ναυπηγοεπισκευαστικού έργου για την τήρηση των προβλεπόμενων σ' αυτό μέτρων ασφαλείας. Ειδικότερα το ανωτέρω Π.Δ. ορίζει, καταρχήν, ότι στην έννοια του ναυπηγοεπισκευαστικού έργου περιλαμβάνεται και κάθε εργασία επισκευής (πλοίου ή πλωτού ναυπηγήματος), ότι κύριος του έργου θεωρείται ο πλοιοκτήτης, ο εφοπλιστής, ο νομέας ή και ο κάτοχος του πλοίου ή άλλης πλωτής κατασκευής, όπου εκτελείται, ύστερα από εντολή του και για λογαριασμό του, ναυπηγοεπισκευαστικό έργο (άρθρ.2 αριθ.1 και 3) και ότι υπεύθυνος για την εφαρμογή των διατάξεων τούτου είναι, εκτός από άλλους και ο κύριος του έργου (άρθρ.3) και προβλέπει περαιτέρω στο κεφάλαιο ΣΤ' για τις ηλεκτρικές εγκαταστάσεις αφενός μεν ότι οι ηλεκτρικοί πίνακες διανομής-τροφοδοσίας πρέπει να είναι μεταλλικοί ή πλαστικοί στεγανού τύπου και, εφόσον είναι τεχνικά δυνατό, πρέπει να φέρουν επιπλέον αυτόματο προστατευτικό διακόπτη διαφυγής (διαφορετικής προστασίας-αντιηλεκτροπληξιακός αυτόματος), αφετέρου δε ότι η ηλεκτρική τροφοδοσία των φορητών εργαλείων πρέπει να γίνεται μέσω πίνακος εφοδιασμένου με αυτόματο προστατευτικό διακόπτη διαφυγής ή, εφόσον τούτο δεν είναι τεχνικά δυνατό, μέσω μετασχηματιστή απομόνωσης 1:1 (άρθρ.34 περιπτ. γ' και 36 περιπτ. β' εδαφ. τελευταίο). Τέλος, πρέπει να σημειωθεί ότι για την επιδίκαση στον παθόντα από εργατικό ατύχημα ή στα συγγενικά του πρόσωπα εύλογης χρηματικής ικανοποίησης, λόγω ηθικής βλάβης ή ψυχικής οδύνης, αρκεί να συνετέλεσε στην επέλευση του ατυχήματος πταίσμα του εργοδότη ή των προστηθέντων από αυτόν, με την έννοια του άρθρου 914 ΑΚ, δηλαδή αρκεί να συντρέχει οποιαδήποτε αμέλεια αυτών και όχι μόνο η ειδική αμέλεια του άρθρου 16 παρ.1 του Ν.551/1915, αφού η οφειλόμενη με τους όρους του τελευταίου άρθρου αποζημίωση αφορά σε περιουσιακή ζημία και δεν εξομοιώνεται με τη χρηματική ικανοποίηση για την οποία δεν υπάρχει πρόβλεψη στο Ν.551/1915. Στην προκείμενη περίπτωση το Εφετείο δέχθηκε με την προσβαλλόμενη απόφασή του τα εξής: Η πρώτη εναγομένη και ήδη πρώτη αναιρεσίβλητη εταιρεία που είχε αναλάβει το έργο της εκβάθυνσης, αφαίρεσης ιλύος και επιχωμάτωσης της βάσεως της 6ης προβλήτας του λιμένος Θεσσαλονίκης, ανέθεσε στη δεύτερη εναγομένη και ήδη δεύτερη αναιρεσίβλητη εταιρεία, εκτός άλλων, και την επισκευή των πλωτών μέσων που διέθετε για την εκτέλεση του άνω έργου, μεταξύ των οποίων και το γερανοφόρο πλοίο-εκσκαφέας «Π.», με τη συμφωνία ότι την αμοιβή των τεχνιτών και εργοδηγών που θα εκτελούσαν τις επισκευές θα κατέβαλλε η πρώτη αναιρεσείουσα. Μετά ταύτα, την 1-4-1997 η πρώτη αναιρεσείουσα προσέλαβε ως ειδικό τεχνίτη, ύστερα από υπόδειξη της δεύτερης, τον Δημήτριο Τσαούση, σύζυγο της αναιρεσείουσας και πατέρα των εκπροσωπούμενων από αυτή ανηλίκων τέκνων, για το λόγο ότι ήταν Γ' μηχανικός του Εμπορικού Ναυτικού και είχε εικοσαετή περίπου προϋπηρεσία. Έτσι, καταρτίστηκε μεταξύ αυτών σύμβαση εξαρτημένης εργασίας, σύμφωνα με την οποία η εργασία του θα συνίστατο στον εντοπισμό των αναγκαίων επισκευών των ηλεκτρομηχανολογικών εγκαταστάσεων των άνω πλωτών μέσων, στην καταγραφή των απαιτούμενων εξαρτημάτων και ανταλλακτικών και στην εκτέλεση των επισκευαστικών εργασιών υπό την επίβλεψη και εποπτεία του νομίμου εκπροσώπου της δεύτερης αναιρεσείουσας. Στις 3-6-1997 ο Δ.Τ. απησχολείτο από τις 8 π.μ., μαζί με τον πλοίαρχο του εφοδιαστικού σκάφους «*», της δεύτερης αναιρεσίβλητης Α.Δ., με την αποκατάσταση της μηχανικής λειτουργίας του τυμπάνου περιέλιξης του γερανού του πλοίου-εκσκαφέα «Π.», το οποίο (τύμπανο) βρισκόταν στο κατάστρωμα του πλοίου. Κατά τις 10 π.μ. περίπου άρχισε να βρέχει και για τον λόγο αυτό ο Δ.Τ. διέκοψε την εργασία του και μαζί με τον πλοίαρχο Α.Δ. κατέβηκαν στο αμπάρι του πλοίου. Εκεί αποφάσισαν να καθαρίσουν τα λάδια και τις χρόνιες μαυρίλες που υπήρχαν στο δάπεδο του διαδρόμου του πλοίου, μεταξύ του αμπαριού και του μηχανοστασίου, μήκους 12 μέτρων περίπου, χρησιμοποιώντας γι' αυτό μια φορητή συσκευή εκτόξευσης νερού με πίεση και διαλυτικό του λαδιού και του πετρελαίου υγρό. Για να συνδέσει, όμως, ο Δ.Τ. την άνω συσκευή εκτόξευσης νερού με τον ρευματοδότη (πρίζα) για φορητά βιομηχανικά εργαλεία, τάσεως 220V, χρησιμοποίησε «μπαλαντέζα» με καλώδιο προέκτασης που ήταν σε κάποιο σημείο τραυματισμένο και

καλυμμένο με μονωτική ταινία, με αποτέλεσμα σε κάποια στιγμή της εργασίας καθαρισμού που ο ανωτέρω Δ.Τ έπιασε με τα γυμνά του χέρια το καλώδιο στο τραυματισμένο σημείο του, να υποστεί, λόγω και του υγρού περιβάλλοντος, ηλεκτροπληξία και να αποβιώσει σχεδόν αμέσως. Περαιτέρω δέχθηκε το Εφετείο ότι ο ηλεκτρολογικός πίνακας του σκάφους, με τον οποίο συνδεόταν ο ρευματοδότης που χρησιμοποίησε ο θανών, δεν διέθετε αντιηλεκτροπληξιακό διακόπτη ή μετασχηματιστή απομόνωσης, όπως ορίζουν τα άρθρα 34γ' και 36β' του Π.Δ. 70/1990 και ότι αν υπήρχε στον πίνακα τέτοιος διακόπτης ή μετασχηματιστής, ο θάνατος του Δ.Τ θα αποφευγόταν. Παρά ταύτα, όμως, έκρινε ότι οι ως άνω ελλείψεις του ηλεκτρολογικού πίνακα δεν οφείλονται σε υπαίτια παράλειψη των εκπροσώπων των αναιρεσιβλήτων εταιρειών, διότι τόσο ο πίνακας όσο και ολόκληρη η ηλεκτρολογική εγκατάσταση του παραπάνω πλοίου-εκσκαφέα ήταν ``ναυτικού τύπου``, όπως ορίζεται στον κανονισμό περί μηχανοηλεκτρολογικών επιθεωρήσεων πλοίων που κυρώθηκε με το Β.Δ. 639/1969 και ο τύπος αυτός του πίνακα θεωρείται σύννομος, παρότι δεν διέθετε τον διακόπτη ή μετασχηματιστή που προβλέπει το Π.Δ. 70/1990, αφού το πλοίο ναυπηγήθηκε υπό το καθεστώς του Β.Δ. 639/1969. Πέραν αυτού δεν μπορεί να τεθεί θέμα οποιασδήποτε υπαιτιότητας των εκπροσώπων των αναιρεσιβλήτων ή των προστηθέντων τους, διότι ο καθαρισμός του διαδρόμου του πλοίου έγινε δίχως εντολή και εν αγνοία τους, ενώ δεν περιλαμβανόταν στις συμβατικές υποχρεώσεις του θανόντος και δεν τελούσε σε συνάρτηση με την εργασία που του ανατέθηκε την ημέρα εκείνη. Κατόπιν αυτών έκρινε το Εφετείο ότι ο θάνατος του Δ.Τ δεν επήλθε κατά την εκτέλεση της εργασίας που είχε αναλάβει, αλλά εξ αφορμής της εργασίας αυτής και δεν μπορεί να αποδοθεί σε δόλο των αναιρεσιβλήτων ή των προστηθέντων τους, ούτε στη μη τήρηση από αυτούς διατάξεων ισχυόντων νόμων, διαταγμάτων ή κανονισμών για τους όρους ασφαλείας των εργαζομένων, όπως δεν μπορεί να αποδοθεί και στη μη τήρηση από αυτούς όρων που επιβάλλονται από την κοινή αντίληψη, την υποχρέωση πρόνοιας και την απαιτούμενη στις συναλλαγές επιμέλεια. Αντιθέτως ο αποβιώσας ήταν αποκλειστικά υπαίτιος του θανάτου του, αφού επιχείρησε τον προαναφερόμενο καθαρισμό του διαδρόμου, χωρίς να έχει συμβατική υποχρέωση ή σχετική εντολή της εργοδότης ή των προστηθέντων από αυτή και χρησιμοποίησε για την ηλεκτροδότηση της συσκευής εκτοξεύσεως νερού «μπαλαντέζα» που γνώριζε ότι ήταν ελαττωματική, μετακινώντας με γυμνά χέρια το τραυματισμένο καλώδιο αυτής σε χώρο με πολλά νερά, χωρίς να χρησιμοποιήσει μονωτικά υποδήματα και γάντια, παρότι είχε μαζί του τα γάντια και γνώριζε ή μπορούσε να αντιληφθεί, λόγω της ιδιότητάς του ότι ο ηλεκτρολογικός πίνακας ήταν ναυτικού τύπου και δεν διέθετε αντιηλεκτροπληξιακό διακόπτη. Για τους λόγους αυτούς το Εφετείο επικύρωσε την πρωτόδικη απόφαση που είχε απορρίψει την αγωγή της αναιρεσείουσας και των ανηλίκων τέκνων της για πληρωμή σ' αυτούς αποζημιώσεως, κατά το κοινό αστικό δίκαιο, και χρηματικής ικανοποίησης λόγω ψυχικής οδύνης. Από τα προεκτιθέμενα αποβαίνει φανερό ότι την ως άνω κρίση του στήριξε το Εφετείο σε δύο επάλληλες αιτιολογίες, δηλαδή αφενός στο ότι δεν παραβιάστηκαν οι όροι ασφαλείας για τους εργαζόμενους σε ναυπηγοεπισκευαστικά έργα, αφού οι αναιρεσιβλήτοι (κύριοι του έργου) δεν είχαν υποχρέωση να τηρήσουν τα μέτρα ασφαλείας του Π.Δ. 70/1990, αφετέρου δε στο ότι και αν είχαν υποχρέωση να τηρήσουν τα μέτρα αυτά, ο θάνατος του Δ.Τ. δεν συνδεόταν αιτιωδώς με τη μη τήρηση των παραπάνω μέτρων, διότι οφειλόταν σε αποκλειστική υπαιτιότητα αυτού. Με την κρίση του αυτή το Εφετείο παραβίασε τις προαναφερόμενες διατάξεις των άρθρων 34γ', 36β' του Π.Δ. 70/1990 και 16 του Ν.551/1915 και ως προς τις δύο αιτιολογίες. Ειδικότερα, με την πρώτη αιτιολογία παραβίασε ευθέως τις ανωτέρω διατάξεις, αφού η ναυπήγηση του πλοίου υπό το καθεστώς του Β.Δ. 639/1969 - που δεν προβλέπει όπως εκτέθηκε, ειδικούς όρους ασφαλείας για τους εργαζόμενους - δεν επηρέαζε την υποχρέωση των αναιρεσιβλήτων να τηρήσουν τα μέτρα ασφαλείας που επέβαλαν οι διατάξεις του Π.Δ. 70/1990 για τις διενεργούμενες υπό την ισχύ του επισκευαστικές εργασίες, ούτε η παράλειψη αυτών να λάβουν τα πιο πάνω μέτρα καθίσταται ανυπαίτια από το γεγονός που δέχεται το Εφετείο ότι το οφειλόμενο πάντως και στην ανωτέρω παράλειψη ατύχημα επήλθε εξ αφορμής της εργασίας, διότι και η περίπτωση αυτή εμπίπτει στις ρυθμίσεις του άρθρου 16 του Ν.551/1915 που αναφέρεται αδιακρίτως στα ατυχήματα του άρθρου 1 του νόμου αυτού. Εξάλλου, με τη δεύτερη αιτιολογία παραβίασε εκ πλαγίου τις ίδιες διατάξεις, διότι ενώ δέχεται αρχικά ότι, αν είχαν τηρηθεί τα μέτρα

ασφαλείας του Π.Δ. 70/1990 και υπήρχε στον ηλεκτρολογικό πίνακα του σκάφους αντιηλεκτροπληξιακός διακόπτης διαφυγής ή μετασχηματιστής απομόνωσης, θα ήταν δυνατόν να αποφευχθεί ο θάνατος του Δ.Τ., δέχεται ακολούθως ότι ο θάνατός του δεν τελεί σε αιτιώδη σύνδεσμο με τη μη τήρηση των ανωτέρω μέτρων ασφαλείας, αλλά οφείλεται σε αποκλειστική υπαιτιότητα του θανόντος, χωρίς να διευκρινίζεται στην προσβαλλόμενη απόφαση πώς θα επερχόταν το θανατηφόρο ατύχημα από τις εκτιθέμενες υπαίτιες πράξεις και παραλείψεις του αποβιώσαντος, αν είχαν τηρηθεί τα ως άνω μέτρα ασφαλείας. Η ως άνω αντιφατική και ανεπαρκής αιτιολογία στο ουσιώδες για την έκβαση της δίκης ζήτημα της αποκλειστικής υπαιτιότητας του αποβιώσαντος καθιστά ανέφικτο τον αναιρετικό έλεγχο για τη μη συνδρομή των όρων των διατάξεων που δεν εφαρμόστηκαν. Επομένως ο σχετικός από το άρθρο 559 αριθ.1 Κ.Πολ.Δ. τρίτος λόγος της αναιρέσεως, με τον οποίο αποδίδεται στην προσβαλλόμενη απόφαση ευθεία παραβίαση των προαναφερόμενων διατάξεων ουσιαστικού δικαίου και στον οποίο εμπεριέχεται και η εκ πλαγίου παραβίαση των ίδιων διατάξεων που εμπίπτει στο άρθρο 559 αριθ.19 Κ.Πολ.Δ., είναι βάσιμος και πρέπει να αναιρεθεί η προσβαλλόμενη απόφαση και να παραπεμφθεί η υπόθεση προς περαιτέρω εκδίκαση στο ίδιο Εφετείο που θα συγκροτηθεί από άλλους δικαστές (άρθρ.580 παρ.3 Κ.Πολ.Δ.). (Αναιρεί την 2915/1999 απόφαση του Εφετείου Θεσσαλονίκης και παραπέμπει την υπόθεση προς περαιτέρω εκδίκαση στο ίδιο Εφετείο που θα συγκροτηθεί από άλλους δικαστές.)